

פרשת פנחס תשע"ד
בריתנו שלום

במדבר פרק כה

(ו) וַיְדַבֵּר יְקֹנָק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יא) פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַלֵּהוֹן הָשִׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאוֹ אֶת קִנְיָאֹתַי בְּתוֹכָם וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאֹתַי: (יב) לָכֵן אֶמַר הֲנִי נֹתֵן לְךָ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם: (יג) וְהִיְתָה לְךָ וְלִזְרַעְךָ אֶחָרֶיךָ בְּרִית כְּהֵנֶה עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאַלְהֵיךָ וַיִּכְפַּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (יד) וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמִּכָּה אֲשֶׁר הִכָּה אֶת הַמְדַיָּנִית זְמַרְי בֶּן סְלוּא נְשִׂיא בֵּית אָב לְשִׁמְעוֹנִי: (טו) וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמִּכָּה הַמְדַיָּנִית קְזָבִי בַת צוּר רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית אָב בְּמִדְיָן הוּא:

רש"י
(יא) **פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן** - לפי שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטס אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן: **בקנאו את קנאתי** - בנקמו את נקמתי, בקצפו את הקצף שהיה לי לקצוף. כל לשון קנאה הוא המתחרה לנקום נקמת דבר, אנפרימני"ט בלע"ז [חמה]: (יב) **את בריתי שלום** - שתהא לו לברית שלום, כאדם המחזיק טובה וחנות למי שעושה עמו טובה, אף כאן פירש לו הקב"ה שלומותיו: (יג) **והיתה לו** - בריתי זאת:

ברית כהנת עולם - שאע"פ שכבר נתנה כהונה לזרעו של אהרן, לא נתנה אלא לאהרן ולבניו, שנמשחו עמו ולתולדותיהם שיולידו אחר המשחחן, אבל פינחס שנולד קודם לכן ולא נמשח, לא בא לכלל כהונה עד כאן. וכן שנינו בזבחים (קא ב) לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי: **לאלהיו** - בשביל אלהיו, כמו (במדבר יא, כט) המקנא אתה לי, (זכריה ח ב) וקנאתי לציון, בשביל ציון: (יד) **ושם איש ישראל וגו'** - במקום שייחס את הצדיק לשבח ייחס את הרשע לגנאי: **נשיא בית אב לשמעני** - לאחד מחמשת בתי אבות שהיו לשבט שמעון. דבר אחר להודיע שבחו של פינחס, שאע"פ שזה היה נשיא, לא מנע את עצמו מלקנא לחילול השם, לכך הודיעך הכתוב מי הוא המוכה: (טו) **ושם האשה המכה וגו'** - להודיעך שנאתם של מדינים שהפקירו בת מלך לזנות, כדי להחטיא את ישראל: **ראש אומות** - אחד מחמשת (במדבר לא ח) מלכי מדין את אוי ואת רקס ואת צור וגו', והוא היה חשוב מכולם, שנאמר ראש אמות, ולפי שנהג בזיון בעצמו להפקיר בתו מנאו שלישי: **בית אב** - חמשה בתי אבות היו למדין עיפה ועפר וחנוך ואבידע ואלדעה, וזה היה מלך לאחד מהם:

משנה מסכת אבות פרק ד משנה כא
רבי אליעזר הקפרי אומר הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם:

פירוש המשנה לרמב"ם
יאמר, הקנאה והתאוה ואהבת הכבוד יוציאו את האדם מן העולם והוא מפסיד, כי עם אלה המידות או אחת מהן - הפסד הדת בהכרח, ולא יושגו לא מעלות שכליות ולא מעלות מידות.

בראשית פרק לד פסוק כה

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹתָם כְּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלוֹי אֲחֵי דִינָה אִישׁ חָרְבוּ וַיָּבֵאוּ עַל הָעִיר בְּטַח וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר:

העמק דבר

שני בני יעקב שמעון ולוי. תיבת שני מיותר. ובנדב ואביהוא כתיב ויקחו בני אהרן נדב וגו'. ובא ללמדנו דאע"ג שנתאחדו בכעס גדול להעריב עיר ומלוואה וגם התאחדו להביא עצמם

לידי סכנה עצומה. מ"מ היו שנים. היינו ששונים היו בדעת המבעיר את האש הזה. אחד בא בדעת אנושי המקנא לכבוד בית אביו. המביא לאש כזה והוא אש זרה כידוע. ואי בא בדעת קנאת ה' בלי שום פניו ורצון היה אש שלהבת יה. ומ"מ מאש כזה ג"כ יש להזהר הרבה לכוין המקום והזמן. ובל"ז היא מקלקלת הרבה. ויעקב אבינו פ"י בתוכחתו שתי הדעות שהיה בזה ולא הסכים גם לאש המעולה כאשר יבואר בפ' ויחי. (והנה ישעיה הנביא אמר למה התענו ה' מדרכיך תקשיח לבנו מיראתך שוב למען עבדיך שבטי נחלתך למצער ירשו עם קדשך צרינו בוססו מקדשך. ואיתא ברבה הלן פ' פ"ד. ר' יהושע בן ביתוס א' בשם ר"י בר"ס כתיב למה תתענו וגו' כשרצית נתת בלבם לאהוב. וכשרצית נתת בלבם לשנוא. פ"י לאהוב הוא במעשה דינה שאהבה יתירה הראו לדינה. ולשנוא הוא במעשה יוסף. והעירו בזה דשני מעשיות הנפלאים מעשה שכם ומעשה יוסף אע"ג שנחשב לחטא וגם נענשו ע"ז בכ"ז המה עבדי ה' לא היו ראויים לזה. אם לא שבעיקר שני הענינים היה בהשגחה ורצון עליון ית' שיהיה כך. וזה העיר בלבם באותי שעה אהבה ושנאה יתירה כזו. ולאחר שעברה אותה שעה התבוננו ונתחרטו כמו שדייקו ברה שם יעו"ש. ודקדקו חז"ל כ"ז מלשון למה תתענו. שוב למען עבדיך שבטי נחלתך משמע שהקב"ה מביא לפרקים ענין שמביא להתעות. וכן היה בשבטי יה. והדבר מובן דזה הדרוש אינה אלא כונה שני' במקרא כדרך דרשות חז"ל אבל מזה נבוא למשמעות המקרא שהסמך ישעיה שוב למען עבדיך וגו' ולא אמר שוב למען אברהם יצחק ויעקב. היינו משום דיש שני אופנים שהחטא נעשה. א' שהוא מקלקל מעשיו ע"י שהוא תועה בדרך ה'. ואינו בא חשבון יפה בדרך חסידות שהיא חכמה עמוקה וכמשי"כ בספר דברים ל"ג בפסוק תמיד ואוריד לאיש חסידך. וב' כמשמעו ע"י חסרון ביראת ה'. ובזמן שבהמ"ק היה משיג פחד ומורה המקום. ע"כ כשראה ישעיה תועלת לשני אופנים. דמי שהוא תועה בדעות כשבא למקום מקור הקדושה נסתתם טענותיו. משא"כ כשהוא אחוז בדרך אמונה היה שואב שם רוה"ק. ומי שמחוסר יראת ה' כשבא לבהמ"ק היה משיג פחד ומורא המקום. ע"כ כשראה ישעיה חורבן בהמ"ק צעק למה תתענו ה' מדרכיך אתה גורם שנהיה תועים מדרכיך וגם תקשיח לבנו מיראתך להיות חסרים יראת ה' ע"י מה שצרינו בוססו מקדשך והזכיר שוב למען עבדיך שבטי נחלתך שגם המה באו ליד מעשה רע. א' ע"י שהיו תועים בדרך יראת ה' וב' ע"י חסרון יראת ה' בשעה זו. הרי שגם אנשים כאלו נדרשים לעזר ה'. ובענין שהיה הרצון שיעלה כך נקשיח לבנו מיראתך.)

בראשית פרק מט פסוק ה

שְׁמַעוֹן וְלֵוִי אֲחִים קָלִי חֶמֶס מְכַרְתֵּיהֶם :

העמק דבר

שמעון ולוי אחים. הדבר מובן שלא כוון יעקב

להגיד כי המה אחים מלידה ומבטן. אלא הודיע

שטבעם שוה יותר מהשתוות כל בני יעקב ופיי כלי חמס מכרתיים שלא נחשוב שנשתוו שמעון ולוי בכל דבר. לא כן אלא בזה נשתוו שכרי מחשבותיהם ורצונם לפועל. הוא בכלי חמס. אמנם לא אמר שנשתוו במחשבותיהם ורצונם. דבזה ודאי לא נשתוו דבמעשה שכם עצמו לא נשתוו בדעות על מה הגיעו לאותו מעשה. וכמ"ש לעיל ל"ז כ"ה. מדיוק המקרא דאחד מהם בא לקנא קנאת ה' צבאות ונכנס בסכנה כמו פינחס במעשה זמרי. וזה בא לקנא כבוד בית אביו. ע"כ פירש יעקב גם הוא.

שם משמאל - פנחס תר"ע

אך עדיין צריכין למודעי, דהתינח אם אחר המעשה הזה היו נמשחים אהרן ובניו הי' הוא ג"כ ראוי להמשח עמהם כיון שכבר נתקן החטא, אבל מאחר שאז לא נמשח א"כ מאין זכה עתה לכהונה. אך יובן בהקדם דברי הירושלמי סנהדרין (סוף פ"ט) שרצו לנדותו אילולי שקפצה עליו רוח"ק ואמרה והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, ע"כ. ולכאורה הדברים תמוהים דממנ"פ אם ידעו הלכה למשה מסיני שקנאים פוגעין בו א"כ למה רצו לנדותו, ואם לאו, הי' להם לדונו במיתה כרוצח, הגע עצמך, אילו אכל אדם חלב ובא חבירו והרגו בודאי לא יהא פטור מן המיתה. אך יובן עפ"מ שהוכיח כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה ממה שאחז"ל (נזיר כ"ג ע"ב) תמר זינתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים זמרי זינה ונהרגו על ידו כמה רבבות מישראל, כי מדהשוו חז"ל זנות תמר לזנות זמרי, ש"מ כמו שכוונת תמר היתה לשם שמים כן כוונת זמרי, אף שרש"י לא פירש כן, עכתה"ק. ויש להוסיף בזה דברים שטעות זמרי היתה בכזבי, שחשב שכבר נכנעה לקדושה, וכענין שאחז"ל (מגילה י"ד סוע"ב) ברחב הזונה דאיגירא ונסבה יהושע, אף שמבואר בכתבי האריז"ל שהיא היתה לילית הקליפה, כמו כן חשב על כזבי. ומה שטעה לחשוב כן, נראה כי מבואר בזה"ק (ק"צ). דעטרי לה בחרשייהו בגין למיתפס רישא דלהון, ויש לומר שזה הי' הכישוף כעין אחיזת עינים עד שהיו יכולין לטעות בה שכבר היא נמתקת ונכנעה לקדושה. וזה שאמר בת יתרו מי התיר לך, ולכאורה אינו מובן הלא מבואר במדרש (שמ"ר פ"א סי' ל"ט) דלכך היתה שמה צפורה שטיהרה את הבית כצפור, א"כ מה זו שאלה. אך הוא הדבר שטעה וחשב שגם היא כבר נכנעה לקדושה. יהי' איך שיהי', הנה הוא חשב לעשות עבירה לשמה, אך לא עלתה בידו ונלכד בפח. והנה כל המחויב מיתה בב"ד, אין משגיחין אם כוונתו היתה לעשות מצוה או לא, ומקושש יוכיח שאמרו חז"ל (תרגום יונתן במדבר ט"ו ל"ב) לש"ש נתכוין ואעפ"כ נהרג בב"ד של מרע"ה. אבל בזה שמדינא איננו מחויב מיתה רק מי שרוצה לקנאות קנאת ה' צבאות הי' מותר לו להרגו, בזה יש מקום לומר שמאחר שכוונת עושה המעשה היתה לש"ש, שוב לא שייך לקנאות בו ולהרגו, ואדרבה יש לעורר רחמנות עליו שאף שכוונתו היתה לטובה ואעפ"כ נלכד בפח. וזו היתה טענת האנשים שבקשו לנדות את פינחס, אף שמן הדין לא היתה עליו קושיא, שהוא לא הי' מחויב לירד לסוף כוונתו, אבל מ"מ הם באשר ידעו שגם פינחס ידע כוונתו בקשו לנדותו, מאחר שהי' לו מקום לדון אותו לכף זכות ולא דנהו. אך באמת גם פינחס ידע מזה, ואעפ"כ באשר הי' רואה שהנגף נוגף וכל ישראל הם בסכנה, לא השגיח על כל אלה ומסר גם את נשמתו, ואפי' על מנת שיקרא רוצח עשה מה שעשה בשביל להציל את ישראל. וזו בעצמה מדת אהרן הכהן שזכה לכהונה ע"י עשיית עגל מפני שמסר נפשו ונשמתו עבור כלל ישראל כמבואר במדרש (שמ"ו פ' ל"ז) משל לבן מלך שנטל צפורן להתור על אביו וכו', וע"כ זכה לכהונה גדולה מצד עצמו ולא מצד שהוא זרעו של אהרן לבד, וז"ש חז"ל לפי שהשבטים מבזין אותו הראיתם בן פוטי זה שהרג נשיא שבט מישראל בא הכתוב ויחסו אחר אהרן, היינו שטענו עליו כי מחמת שהוא בא מיתרו שהוא שורש קין ע"כ הי' נמשך אחר מעשה קין להרוג את הנפש במקום שהי' לו מקום לשפוט להצילו, ע"ז בא הכתוב ויחסו אחר אהרן, היינו לא מצד שהוא נמשך אחר מעשה קין רק שנמשך אחר אהרן ומדתו, למסור נפשו ונשמתו עבור כלל ישראל וזה שאמרו בירושלמי קפצה עליו רוח"ק וכו' :